

Ion CIOCANU

ACT DE INCULTURĂ

Parafrazându-l ușor pe idolul comuniștilor de ieri și de azi, putem spune, în sfârșit: „Odioasa diversivne, despre care comuniștii au vorbit ani la rând, s-a săvârșit!”. A văzut întruchiparea copertată așa-zisul dicționar moldovenesc-românesc, a cărui menire mult trâmbițată este să demonstreze că noi, cetățenii Republicii Moldova, am vorbi o altă limbă decât cea română, una „moldovenească”, deosebită de limba Patriei noastre istorice.

Ideea unui atare dicționar este veche. Am citit, cu ani în urmă, o informație curioasă despre o profesoară de la sud, care scria pe tablă, spre cunoștința elevilor, că în moldovenește se spune „măță”, iar românește – *pisică*; în moldovenește „copil”, iar românește – *prunc* etc.

Chiar să nu fi știut biata fustă comunistă că *măță* și *pisică* sunt două sinonime absolute?

Poate că pe atunci ea nu avea **Dicționarul explicativ al limbii române**. Dar avea sau trebuia să aibă **Dicționarul limbii române literare contemporane** în patru volume, la care pe timpuri am avut cu toții acces, deoarece se vindea liber, la un preț foarte mic, spre bucuria studenților de la noi. Adică îl avea sau trebuia să-l aibă, dacă ar fi fost o studentă cât de cât sărguincioasă la carte. Acum îl deschidem (vol. al III-lea, pag. 108), ca să „descoperim” (pentru pseudo-profesoară) că dicționarul pomenit cuprindea – în 1957 – substantivul *măță* (în limba română!), care înseamnă – fiți atenți, dragi cititorii! – *pisică*. Mai mult, din exemplele date de autori se înțelege ceva și mai important.

„Când m-am întors, am găsit-o cu o măță albă în brațe”, e citat Garabet Ibrăileanu, criticul de la revista *Viața românească*. Ce rezultă de aici, dacă ne-am potrivi „dicționarului” închipuit de nenorocita profesoară? – Că Ibrăileanu de la *Viața românească* scria „moldovenește”!

Sau iață un alt exemplu: „Măi motane... De-ar fi-n lume-un stat de mățe, zău că-n el te-aș pune vornic”. Ce rezultă de aici? – Că autorul citatului – Mihai Eminescu – ar fi scris în limba „moldovenească”.

Un al treilea exemplu e din Cezar Petrescu, din romanul acestuia **Întunecare**: „Să nu care cumva să vă prind și pe voi cu măța-n sac, că vai de mama voastră!”. Nu rezultă oare de aici că și Cezar Petrescu ar fi creat în limba „moldovenească”?

Lăsăm la o parte exemplele din Vasile Alecsandri și din Calistrat Hogaș, scriitori – și ei – de limbă „moldovenească” (altfel zis – cu *măță*) și ne grăbim să deschidem aceeași sursă lexicografică, același volum, la pag. 429, unde alcătuitoarii – români, evident, ba chiar de la București! – explică sensul substantivului *pisică*: „Animal domestic, carnivor, din familia felinelor, cu corpul suplu, acoperit cu o blană moale de culori variate, cu ochii ageri; este folositor prin faptul că stârpește șoarecii...”; întrerupem citatul, deoarece e limpede că autorii vorbesc neîndoielnic *românește*; dar imediat după explicație urmează sinonimul acestui substantiv – *măță*, și faptul acesta ne face să ne întrebăm în glas: de ce oare alcătuitoarii și autorii **Dicționarului limbii române literare contemporane** au „tradus” substantivul *românesc* „pisică” în *moldovenește* – „măță”?

Nu am fi pomenit de experiența deocheată a profesoarei de la sud, dacă acea experiență nu ar fi reluată azi – în 2003! – de un ditamai doctor habilitat, Vasile Stati, care în „realul” dicționar moldovenesc-românesc

procedează absolut ca sărmana sa predecesoare. El citează adjectivul *acătării* ca fiind „moldovenesc” și îl „traduce” în românește – *cumsecade, de treabă*. Deschidem volumul I al **Dicționarului limbii române literare contemporane**, la pag. 9, ca să constatăm că și românii *din București* cunoșteau – în 1955! – exact același cuvânt, explicat prin „bun, frumos, de seamă; cumsecade, de treabă, vrednic” și iar ne întrebăm în glas: de ce au inclus alcătuitoarii lui acest cuvânt „moldovenesc”? Oare nu pentru că el este absolut românesc?

Zicem și de data aceasta „mai mult”, ca să cităm câteva exemple. „Încă mai stăruie, mai pe altunde, / Felurite-așezări și orânde... / Care mai netede, care mai strămbe, / Mai *acătării* ori mai scâlâmbe”, scrie Dan Deșliu în cartea **Goarnele inimii** (București, 1949), de unde ar rezulta că poetul bucureștean ar fi moldovean (nu român), care scrie în moldovenește (nu românește).

Același lucru ar rezulta din exemplele (cu adjectivul în discuție) citate din Petru Dumitriu, Ion Pas și Nina Cassian, dar mai pitoresc ni se pare exemplul din Mihail Sadoveanu: „Își vede de treabă cu lunile și, cât n-are gologani, e om *acătării*”. Vedeți, dragi cititori, că Ceahlăul literaturii *române* cunoaște bine limba „moldovenească”! Să nu te crucești și azi că prin 1950 alți comuniști, orbiți de aceeași românofobie, inspirată de aceiași ruși, insistau să „traducă” romanul **Mitrea Cocor** în limba „moldovenească”?

Se vede cu ochiul liber că în toate cazurile la care ne-am referit până aici este vorba de sinonime ale uneia și aceleiași limbi române, vorbite la fel în România, în Bucovina, în Republica Moldova, în toate teritoriile locuite de români, fie aceștia munteni, transilvăneni, bucovineni, moldoveni etc., în funcție de locul lor de trai. Și nu e vorba – în nici un caz – că un

doctor habilitat n-ar cunoaște acest adevăr, pus în lumină de când ni s-a permis să rostim adevărul istoric și științific despre noi și despre limba noastră; ci numitul doctor habilitat se străduiește din răspuțeri, chiar cu prețul de a arăta ridicol, să lingușească puterea actuală din Republica Moldova care insistă să ne considere moldoveni, nu români, iar limba noastră să o numească „moldovenească”, nu română.

Ridicol peste măsură prin exemplele citate, pseudosavantul greșește cumplit și atunci când „descoperă” unor cuvinte „moldovenești” sensuri neghioabe în limba română. De exemplu, de unde o fi luat el că „moldoveneșcul” *acoperiș* înseamnă peste Prut „căpac la cratiță”? Am cercetat multe dicționare explicative românești, ca să reținem că *acoperiș* înseamnă – în **Dicționarul limbii române literare contemporane**, vol. I, pag. 15. – „partea de sus a unei construcții, care o acoperă și o apără împotriva fenomenelor atmosferice dăunătoare” (variantă: *coperiș*), în **Dicționar general al limbii române** al lui Vasile Breban, ediția 1987, pag. 17 – „partea superioară a unei clădiri, pe care o acoperă și o protejează de intemperii”, în **Dicționar universal al limbii române** al lui Lazăr Șăineanu, ediția din 1998, Chișinău, Grupul editorial Litera, pag. 14 – „partea superioară care acoperă o construcție”, în **Dicționarul explicativ al limbii române**, ediția a II-a, Editura Univers Enciclopedic, București, 1998, pag. 8 – „partea de deasupra care acoperă și protejează o clădire de intemperii; acoperământ”...

Lectura atentă a așa-zisului dicționar al plagiatorului din românește, Vasile Stati, ne pune în fața nenumăratelor mostre de „traduceri” făcute din topor, chipurile moldoveneștile *alunele* ar fi în românește „pistru”, iar moldoveneasca *alunică* – „piatră scumpă la inel”.

O a treia categorie de erori comise cu bună știință de vechiul slugoi al comuniștilor de pe Bâc fac parte din cuvintele vădit neliterare, introduse de el în „dicționarul” său atât de rău mirositor. De exemplu, „aiest, aiastă”, care în limba română ar însemna *acest*. Cui nu-i este limpede că „aiest, aiastă” sunt cuvinte din panoplia lui I. D. Ceban și a celorlalți moldoveniști primitivi din anii '20-'30 din R.A.S.S.M. și din perioada imediat postbelică, dominată de aceeași politică de rusificare a populației majoritare din republică, între altele – și prin propagarea ideii că noi, est-prutenii, n-am fi români și limba noastră n-ar fi româna.

Cea de-a patra categorie de greșeli sfruntate, comise de Vasile Stati, rezidă în includerea în „dicționar” a unor cuvinte rusești, intrate – e drept – în vocabularul împânzit de rusisme al unei anumite părți a populației băștinașe din republică, în urma rusificării acerbe a românilor moldoveni în condițiile dominării tiranice a limbii ruse, când conducători ai republicii, raioanelor, satelor, întreprinderilor, instituțiilor etc. erau ruși sau, în cel mai bun caz, descendenți din Transnistria, necunoscători ai limbii noastre ori cunoscători răi ai acesteia (la nivelul „brigăzilor logitoare”, a căror noimă nimeni pe glob nu ar putea s-o înțeleagă, dacă nu ar face asociația convenită cu ruseștile „udarnîe brigadî”, în care „udar” comportă și sensul de „lovitură”, rostit și scris în anii de pomină „logitură”). Exemplul cel mai concludent este „abricos”, cuvânt principal inexistent în limba română și care, tradus din rusește, înseamnă *cais*, iar fructul acestuia – *caisă*. Lucrul din topor al lui Vasile Stati se vede și din explicațiile date de el „acașilor”, „ahotei”, „trivogii” și altor cuvinte provenite din alte limbi. Apropo, substantivul *acaș*, *acași* nu vine la noi din limba rusă și nu adeverește vreo influență

„binefăcătoare”, după cum au crezut comuniștii și ocupanții de tot soiul, ci din graiul transilvănean, influențat puternic de limba maghiară, în care se ortografiază *akác*.

Așa se face că sub aspect propriu-zis științific „dicționarul” lui Vasile Stati este o aberație de-a dreptul sfidătoare a elementarului bun-simț. El certifică o diversiune odioasă, un act de incultură și constituie o încercare de reducere a limbii vorbite în Republica Moldova la „normele” de odinioară, conform cărora erai „sototit” cu atât mai „moldovan”, cu cât mai multe cuvinte rusești stâlceai în vorbirea ta „moldovenească” (*selsovet*, *piatiletcă*, *raisobes*, *pravlenie*, *trudozi*, *podșipnic* etc.). Or, cuvintele de această natură atestă pe viu politica de rusificare a limbii noastre. Dacă admitem pentru o clipă că „trivoga” a devenit – sub influența „binefăcătoare” a limbii „eliberatorilor” noștri de veacuri – cuvânt „moldovenesc”, devin „moldovenești” și „abricoasele”, și „zapravca”, și „chișecinicul”, și toate-toate celelalte cuvinte rusești, cu care am fost obligați să ne obișnuim de pe la 1812 încoace. Dacă un verișor de al nostru ne întreba mai alaltăieri „Ci, Ivan, ție nu ție-i soromno cum sî obrașcește omul?”, de ce un Stati sau alții ca el n-ar include în „dicționarele” lor cuvinte „moldovenești” ca „soromno” ori „a se obrașci”? Doar se zice, la noi, des și mai peste tot „zavcluba”, „ruli”, „tormoz”, „pavarot” în loc de *șef de club*, *volan*, *frână*, *cotitură*! Să dăm îngunoioșarea aceasta nemiloasă a limbii noastre naționale românești drept limbă nouă, originală, „moldovenească”, deosebită de limba noastră „veche și-nțeleaptă”, pe care toți clasicii literaturii române, inclusiv Alecu Russo și ceilalți născuți în Basarabia ori din părinți basarabeni, au considerat-o română?

„Dicționarul” lui Vasile Stati este un odios act de incultură și de aservire a științei lingvistice unor in-

terese politice de moment, meschine prin conținutul lor și dușmănoase intereselor noastre naționale, în albia dorințelor nesăbuite ale Moscovei și ale ocupanților meleagului nostru.

Or, această diversiune inculturală nu trebuie să ne despere. Proștii nu învață nimic nici de la cei mai deștepți oameni, după cum Stati și toți susținătorii lui nu învață nimic – dar absolut nimic! – de la Eminescu, Creangă, Negruzzi, Kogălniceanu, Mateevici, Coșeriu, Șișmariov, Budagov, Vinogradov, Mihalci, Piotrowski, Semcinski, Corlăteanu, Ciobanu, Berejan, Borșevici, Dumeniuk, Mățaș etc., care au argumentat de mult că suntem români și vorbim limba română. Iar deștepții învață neapărat câte ceva și de la proști. Și atunci de ce n-am pune în lumină și câteva părți pozitive ale „dicționarului” care de altfel nu merită o discuție serioasă?

În primul rând, el ne arată ca în palmă gradul rusificării vorbirii și a scrierii românilor moldoveni.

Prin cuvintele rusești și cele rusificate, culese din vorbirea și scrierea unei părți a românilor moldoveni lipsiți de cultură elementară, nemai-vorbind de sentimentul național, de conștiința de neam, de românită etc., și care, din această cauză, se complac în postura de moldoveni, deosebiți de confracții noștri (și ai lor) români, „dicționarul” acesta demonstrează concludent ce a fost limba noastră odinioară și ce a ajuns ea în urma deznaționalizării maselor ținute în bezna rusificării, a neștiinței de carte, a tiraniei limbii ruse, când actele oficiale, lucrările de secretariat, instruirea în instituțiile de învățământ superior și mediu de specialitate se făceau exclusiv în rusește, ba chiar simplele firme, inclusiv cele din sate, se perfectau în limba rusă: „prod-mag”, „dom băta”, „dom culiturî”, „pravlenie” ș.a.m.d.

În al treilea, deși nu în ultimul rând, lectura „dicționarului” deschide

Tallin, 1955

larg ochii tuturor oamenilor de bună credință asupra faptului că între limba „moldovenească” și cea română nu există nici o deosebire de principiu, în afară de îngunoioșarea acerbă a vorbirii/scrierii românilor moldoveni cu sintagme rusești, în majoritatea cazurilor ușor românzate.

Să fim deștepți, dragi cititori, și să privim recentul „dicționar” al lui Vasile Stati ca pe un act de incultură, care – la comanda partidului comunistilor – oricum trebuia să se întâmple odată și odată, pentru a convinge o dată în plus întreaga noastră societate că n-avem „două limbi și două literaturi, ci numai una, aceeași cu cea de peste Prut” (Alexei Mateevici, **Opere**, Chișinău, Editura Știința, 1993, pag. 464), unele cuvinte „moldovenești” explicate de autor fiind autentic românești, în parte sub formă de regionalisme, localisme, barbarisme, altele – străine, majoritatea rusisme, de care de mult e cazul să ne izbăvim.